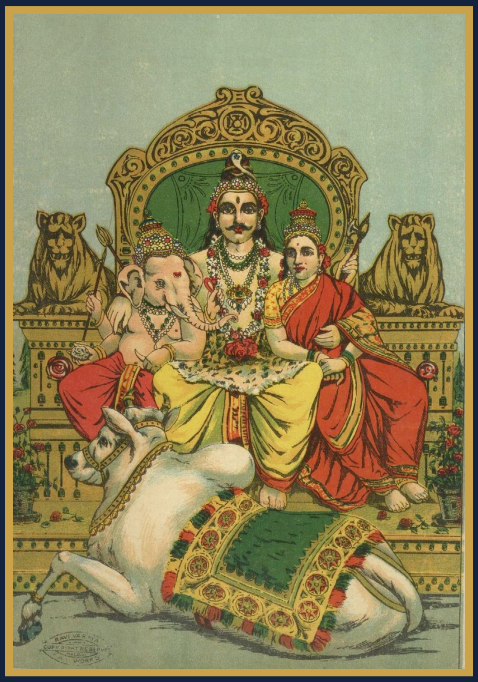


शिव ताण्डव स्तोत्र

सम्पूर्ण पाठ र सरल नेपाली अर्थ

रावणरचित

नेपाली अर्थ: उपेन्द्र धमाला

सम्पूर्ण पाठ

॥ श्रीरावणकृतं शिवताण्डवस्तोत्रम् ॥

जटाटवीगलज्जलप्रवाहपावितस्थले
गलेऽवलम्ब्य लम्बितां भुजङ्गतुङ्गमालिकाम्।
डमड्डमड्डमड्डमन्निनादवड्डमर्वयं
चकार चण्डताण्डवं तनोतु नः शिवः शिवम्॥१॥

जटाकटाहसम्भ्रमभ्रमन्निलिम्पनिर्झरी-
विलोलवीचिवल्लरीविराजमानमूर्धनि।
धगद्धगद्धगज्ज्वलल्ललाटपट्टपावके
किशोरचन्द्रशेखरे रतिः प्रतिक्षणं मम॥२॥

धराधरेन्द्रनन्दिनीविलासबन्धुबन्धुर-
स्फुरद्दिगन्तसन्ततिप्रमोदमानमानसे।
कृपाकटाक्षधोरणीनिरुद्धदुर्धरापदि
क्वचिद्दिगम्बरे मनो विनोदमेतु वस्तुनि॥३॥

जटाभुजङ्गपिङ्गलस्फुरत्फणामणिप्रभा-
कदम्बकुङ्कुमद्रवप्रलिप्तदिग्वधूमुखे।
मदान्धसिन्धुरस्फुरत्त्वगुत्तरीयमेदुरे
मनो विनोदमद्भुतं बिभर्तु भूतभर्तरि॥४॥

सहस्रलोचनप्रभृत्यशेषलेखशेखर-
प्रसूनधूलिधोरणीविधूसराङ्घ्रिपीठभूः।
भुजङ्गराजमालया निबद्धजाटजूटकः
श्रियै चिराय जायतां चकोरबन्धुशेखरः॥५॥

ललाटचत्वरज्वलद्धनञ्जयस्फुलिङ्गभा-
निपीतपञ्चसायकं नमन्निलिम्पनायकम्।
सुधामयूखलेखया विराजमानशेखरं
महाकपालि सम्पदे शिरो जटालमस्तु नः॥६॥

करालभालपट्टिकाधगद्धगद्धगज्ज्वल-
द्धनञ्जयाहुतीकृतप्रचण्डपञ्चसायके।
धराधरेन्द्रनन्दिनीकुचाग्रचित्रपत्रक-
प्रकल्पनैकशिल्पिनि त्रिलोचने रतिर्मम॥७॥

नवीनमेघमण्डलीनिरुद्धदुर्धरस्फुरत्-
कुहूनिशीथिनीतमः प्रबन्धबद्धकन्धरः।
निलिम्पनिर्झरीधरस्तनोतु कृत्तिसिन्धुरः
कलानिधानबन्धुरः श्रियं जगद्धुरन्धरः॥८॥

प्रफुल्लनीलपङ्कजप्रपञ्चकालिमप्रभा-
वलम्बिकण्ठकन्दलीरुचिप्रबद्धकन्धरम्।
स्मरच्छिदं पुरच्छिदं भवच्छिदं मखच्छिदं
गजच्छिदान्धकच्छिदं तमन्तकच्छिदं भजे॥९॥

अखर्वसर्वमङ्गलाकलाकदम्बमञ्जरी-
रसप्रवाहमाधुरीविजृम्भणामधुव्रतम्।
स्मरान्तकं पुरान्तकं भवान्तकं मखान्तकं
गजान्तकान्धकान्तकं तमन्तकान्तकं भजे॥१०॥

जयत्वदभ्रविभ्रमभ्रमद्भुजङ्गमश्वस-
द्विनिर्गमत्क्रमस्फुरत्करालभालहव्यवाट्।
धिमिद्धिमिद्धिमिध्वनन्मृदङ्गतुङ्गमङ्गल-
ध्वनिक्रमप्रवर्तितप्रचण्डताण्डवः शिवः॥११॥

दृषद्विचित्रतल्पयोर्भुजङ्गमौक्तिकस्रजो-
र्गरिष्ठरत्नलोष्ठयोः सुहृद्विपक्षपक्षयोः।
तृणारविन्दचक्षुषोः प्रजामहीमहेन्द्रयोः
समं प्रवर्तयन्मनः कदा सदाशिवं भजे॥१२॥

कदा निलिम्पनिर्झरीनिकुञ्जकोटरे वसन्
विमुक्तदुर्मतिः सदा शिरःस्थमञ्जलिं वहन्।
विलोललोललोचनो ललामभाललग्नकः
शिवेति मन्त्रमुच्चरन् कदा सुखी भवाम्यहम्॥१३॥

इमं हि नित्यमेवमुक्तमुत्तमोत्तमं स्तवं
पठन्स्मरन्ब्रुवन्नरो विशुद्धिमेति सन्ततम्।
हरे गुरौ सुभक्तिमाशु याति नान्यथा गतिं
विमोहनं हि देहिनां सुशङ्करस्य चिन्तनम्॥१४॥

पूजावसानसमये दशवक्त्रगीतं
यः शम्भुपूजनपरं पठति प्रदोषे।
तस्य स्थिरां रथगजेन्द्रतुरङ्गयुक्तां
लक्ष्मीं सदैव सुमुखीं प्रददाति शम्भुः॥१५॥

॥ इति श्रीरावणकृतं शिवताण्डवस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

नेपाली अर्थसहित

श्लोक १

जटाटवीगलज्जलप्रवाहपावितस्थले
गलेऽवलम्ब्य लम्बितां भुजङ्गतुङ्गमालिकाम्।
डमड्डमड्डमड्डमन्निनादवड्डमर्वयं
चकार चण्डताण्डवं तनोतु नः शिवः शिवम्॥

अर्थ: जटारूपी जङ्गलबाट बग्ने गङ्गाको धाराले पवित्र भएको घाँटीमा सर्पहरूको लामो माला लगाएर, डमरुको डम-डम-डम आवाजसँगै जसले प्रचण्ड ताण्डव नृत्य गर्नुभयो, ती शिवले हामी सबैको कल्याण गरून्।

शब्दार्थ: जटाटवी: जटारूपी जङ्गल · पावित: पवित्र पारिएको · भुजङ्ग: सर्प · डमरु: शिवको सानो बाजा · चण्ड: प्रचण्ड, उग्र · ताण्डव: शिवको प्रचण्ड नृत्य · शिवम्: कल्याण

श्लोक २

जटाकटाहसम्भ्रमभ्रमन्निलिम्पनिर्झरी-
विलोलवीचिवल्लरीविराजमानमूर्धनि।
धगद्धगद्धगज्ज्वलल्ललाटपट्टपावके
किशोरचन्द्रशेखरे रतिः प्रतिक्षणं मम॥

अर्थ: जसको शिर जटारूपी कराहीमा घुमिरहेकी देवनदी गङ्गाका चञ्चल लहरले सुशोभित छ, जसको निधारमा धग-धग गर्दै आगो बलिरहेको छ, र जसको शिरमा बालचन्द्र छ, ती शिवमा मेरो प्रेम हरेक क्षण रहोस्।

शब्दार्थ: कटाह: कराही · निलिम्पनिर्झरी: देवताकी नदी, गङ्गा · वीचि: लहर · मूर्धा: शिर · ललाट: निधार · पावक: आगो · किशोरचन्द्र: बालचन्द्र, नयाँ चन्द्रमा · रति: प्रेम

श्लोक ३

धराधरेन्द्रनन्दिनीविलासबन्धुबन्धुर-
स्फुरद्दिगन्तसन्ततिप्रमोदमानमानसे।
कृपाकटाक्षधोरणीनिरुद्धदुर्धरापदि
क्वचिद्दिगम्बरे मनो विनोदमेतु वस्तुनि॥

अर्थ: पर्वतराज हिमालयकी छोरी पार्वतीको लीलामा साथ दिने, सबै दिशाका प्राणी देखेर मनमा आनन्द मान्ने, र आफ्नो कृपादृष्टिले टार्न गाह्रो विपत्ति पनि रोक्ने ती दिगम्बर शिवमा मेरो मन रमाओस्।

शब्दार्थ: धराधरेन्द्र: पर्वतराज हिमालय · नन्दिनी: छोरी, पार्वती · दिगन्त: दिशाहरूको अन्तसम्म · कटाक्ष: नजर, दृष्टि · दुर्धर आपद्: टार्न गाह्रो विपत्ति · दिगम्बर: दिशालाई नै वस्त्र बनाउने, शिव

श्लोक ४

जटाभुजङ्गपिङ्गलस्फुरत्फणामणिप्रभा-
कदम्बकुङ्कुमद्रवप्रलिप्तदिग्वधूमुखे।
मदान्धसिन्धुरस्फुरत्त्वगुत्तरीयमेदुरे
मनो विनोदमद्भुतं बिभर्तु भूतभर्तरि॥

अर्थ: जटामा बेरिएका सर्पका फणका मणिको पहेँलो चमकले दिशारूपी स्त्रीहरूको मुखमा कुमकुम लगाएजस्तो देखिन्छ, र जसले मातेको हात्तीको चम्किलो छालाको ओढ्ने ओढ्नुभएको छ, सबै प्राणीका पालनकर्ता ती शिवमा मेरो मनले अद्भुत आनन्द पाओस्।

शब्दार्थ: पिङ्गल: पहेँलो-खैरो · फणामणि: सर्पको फणको मणि · कुङ्कुम: कुमकुम · दिग्वधू: दिशारूपी स्त्री · सिन्धुर: हात्ती · त्वक्: छाला · उत्तरीय: ओढ्ने · भूतभर्ता: सबै प्राणीका पालनकर्ता

श्लोक ५

सहस्रलोचनप्रभृत्यशेषलेखशेखर-
प्रसूनधूलिधोरणीविधूसराङ्घ्रिपीठभूः।
भुजङ्गराजमालया निबद्धजाटजूटकः
श्रियै चिराय जायतां चकोरबन्धुशेखरः॥

अर्थ: इन्द्रलगायत सबै देवताले शिर झुकाउँदा तिनका शिरका फूलको धूलोले जसको पाउ राख्ने ठाउँ धुलाम्मे भएको छ, जसको जटा सर्पराजको मालाले बाँधिएको छ, ती चन्द्रमा शिरमा राख्ने शिवले हामीलाई सधैँका लागि समृद्धि देऊन्।

शब्दार्थ: सहस्रलोचन: हजार आँखा भएका इन्द्र · लेख: देवता · प्रसून: फूल · धूलि: धूलो · अङ्घ्रि: पाउ · जटाजूट: जटाको जुरो · चकोरबन्धु: चकोरको साथी, चन्द्रमा · श्री: समृद्धि

श्लोक ६

ललाटचत्वरज्वलद्धनञ्जयस्फुलिङ्गभा-
निपीतपञ्चसायकं नमन्निलिम्पनायकम्।
सुधामयूखलेखया विराजमानशेखरं
महाकपालि सम्पदे शिरो जटालमस्तु नः॥

अर्थ: जसको निधाररूपी आँगनमा बलेको आगोको झिल्काले कामदेवलाई भस्म पार्‍यो, जसलाई देवराज इन्द्र पनि नमन गर्छन्, र जसको शिर अमृतमय चन्द्रकलाले शोभित छ, ती महाकपाली शिवको जटाधारी शिरले हामीलाई सम्पत्ति देओस्।

शब्दार्थ: चत्वर: आँगन · धनञ्जय: आगो · स्फुलिङ्ग: झिल्को · पञ्चसायक: पाँच बाण भएका कामदेव · निलिम्पनायक: देवराज इन्द्र · सुधामयूख: अमृतमय किरण भएको चन्द्रमा · कपाली: कपाल धारण गर्ने, शिव

श्लोक ७

करालभालपट्टिकाधगद्धगद्धगज्ज्वल-
द्धनञ्जयाहुतीकृतप्रचण्डपञ्चसायके।
धराधरेन्द्रनन्दिनीकुचाग्रचित्रपत्रक-
प्रकल्पनैकशिल्पिनि त्रिलोचने रतिर्मम॥

अर्थ: जसको भयानक निधारमा धग-धग बल्ने आगोमा प्रचण्ड कामदेवको आहुति दिइयो, र जो पार्वतीको अङ्गमा पत्रलेखाका चित्र कोर्ने एक मात्र कलाकार हुनुहुन्छ, ती तीन आँखा भएका शिवमा मेरो प्रेम रहोस्।

शब्दार्थ: कराल: भयानक · भाल: निधार · आहुति: यज्ञमा चढाइने वस्तु · पत्रक: पत्रलेखा, शरीरमा कोरिने सजावटी चित्र · शिल्पी: कलाकार · त्रिलोचन: तीन आँखा भएका, शिव

श्लोक ८

नवीनमेघमण्डलीनिरुद्धदुर्धरस्फुरत्-
कुहूनिशीथिनीतमः प्रबन्धबद्धकन्धरः।
निलिम्पनिर्झरीधरस्तनोतु कृत्तिसिन्धुरः
कलानिधानबन्धुरः श्रियं जगद्धुरन्धरः॥

अर्थ: नयाँ बादलको घेराले छोपिएको औँसीको मध्यरातको अन्धकारजस्तै कालो घाँटी भएका, गङ्गालाई धारण गर्ने, हात्तीको छाला ओढ्ने, चन्द्रमाले सुन्दर देखिने र संसारको भार बोक्ने शिवले हामीलाई समृद्धि देऊन्।

शब्दार्थ: मेघमण्डली: बादलको घेरा · कुहू: औँसी · निशीथिनी: मध्यरात · कन्धर: घाँटी · कृत्तिसिन्धुर: हात्तीको छाला ओढ्ने · कलानिधान: चन्द्रमा · धुरन्धर: भार बोक्ने

श्लोक ९

प्रफुल्लनीलपङ्कजप्रपञ्चकालिमप्रभा-
वलम्बिकण्ठकन्दलीरुचिप्रबद्धकन्धरम्।
स्मरच्छिदं पुरच्छिदं भवच्छिदं मखच्छिदं
गजच्छिदान्धकच्छिदं तमन्तकच्छिदं भजे॥

अर्थ: फुलेका नीलकमलको कालो-नीलो चमकजस्तै घाँटी भएका, र कामदेव, त्रिपुर, संसारको बन्धन, दक्षको यज्ञ, गजासुर, अन्धकासुर र यमराजलाई समेत नष्ट गर्ने ती शिवलाई म भज्छु।

शब्दार्थ: नीलपङ्कज: नीलकमल · कालिमा: कालोपन · स्मर: कामदेव · पुर: त्रिपुरासुरका तीन नगर · भव: संसारको बन्धन · मख: यज्ञ, दक्षको यज्ञ · अन्धक: अन्धकासुर · अन्तक: यमराज · छिद्: काट्ने, नष्ट गर्ने

श्लोक १०

अखर्वसर्वमङ्गलाकलाकदम्बमञ्जरी-
रसप्रवाहमाधुरीविजृम्भणामधुव्रतम्।
स्मरान्तकं पुरान्तकं भवान्तकं मखान्तकं
गजान्तकान्धकान्तकं तमन्तकान्तकं भजे॥

अर्थ: सबैको मङ्गल गर्ने पार्वतीको कलारूपी फूलको झुप्पाबाट बग्ने रसको मिठास पिउने भमराजस्ता, र कामदेव, त्रिपुर, संसारको बन्धन, यज्ञ, गजासुर, अन्धकासुर र यमराजको समेत अन्त गर्ने ती शिवलाई म भज्छु।

शब्दार्थ: अखर्व: नघट्ने, विशाल · सर्वमङ्गला: सबैको मङ्गल गर्ने, पार्वती · कदम्ब: झुप्पा · मञ्जरी: फूलको मुना · मधुव्रत: भमरा · अन्तक: अन्त गर्ने; यमराज

श्लोक ११

जयत्वदभ्रविभ्रमभ्रमद्भुजङ्गमश्वस-
द्विनिर्गमत्क्रमस्फुरत्करालभालहव्यवाट्।
धिमिद्धिमिद्धिमिध्वनन्मृदङ्गतुङ्गमङ्गल-
ध्वनिक्रमप्रवर्तितप्रचण्डताण्डवः शिवः॥

अर्थ: जसको निधारको भयानक आगो वेगले घुमिरहेका सर्पहरूको फुफकारले झन् दन्किरहेको छ, र धिमि-धिमि बज्ने मृदङ्गको मङ्गल ध्वनिको तालमा जसले प्रचण्ड ताण्डव गर्नुहुन्छ, ती शिवको जय होस्।

शब्दार्थ: अदभ्र: धेरै, तीव्र · विभ्रम: घुमाइ · श्वसत्: फुफकार गर्ने · हव्यवाट्: आगो · मृदङ्ग: एक प्रकारको ढोल · क्रम: ताल, लय

श्लोक १२

दृषद्विचित्रतल्पयोर्भुजङ्गमौक्तिकस्रजो-
र्गरिष्ठरत्नलोष्ठयोः सुहृद्विपक्षपक्षयोः।
तृणारविन्दचक्षुषोः प्रजामहीमहेन्द्रयोः
समं प्रवर्तयन्मनः कदा सदाशिवं भजे॥

अर्थ: ढुङ्गा र सुन्दर ओछ्यान, सर्प र मोतीको माला, बहुमूल्य रत्न र माटोको डल्लो, मित्र र शत्रु, घाँस र कमलजस्ता आँखा भएकी सुन्दरी, सामान्य प्रजा र पृथ्वीका महाराजा, यी सबैलाई समान भावले हेर्दै म कहिले सदाशिवलाई भज्न सकुँला?

शब्दार्थ: दृषद्: ढुङ्गा · तल्प: ओछ्यान · मौक्तिकस्रज्: मोतीको माला · लोष्ठ: माटोको डल्लो · सुहृद्: मित्र · विपक्ष: शत्रु · तृण: घाँस · अरविन्दचक्षु: कमलजस्ता आँखा भएकी · महीमहेन्द्र: पृथ्वीका राजा

श्लोक १३

कदा निलिम्पनिर्झरीनिकुञ्जकोटरे वसन्
विमुक्तदुर्मतिः सदा शिरःस्थमञ्जलिं वहन्।
विलोललोललोचनो ललामभाललग्नकः
शिवेति मन्त्रमुच्चरन् कदा सुखी भवाम्यहम्॥

अर्थ: गङ्गा किनारको लताकुञ्जमा बसेर, खराब विचार त्यागेर, सधैँ शिरमाथि हात जोडेर, चञ्चल आँखाले सुन्दर निधार भएका शिवमा ध्यान लगाउँदै र 'शिव' मन्त्र जप्दै म कहिले सुखी हुन सकुँला?

शब्दार्थ: निकुञ्ज: लताले घेरिएको ठाउँ · कोटर: खोपा, ओडार · दुर्मति: खराब बुद्धि · अञ्जलि: जोडिएका हात · विलोल: चञ्चल · ललाम: सुन्दर · भाल: निधार

श्लोक १४ · फलश्रुति

इमं हि नित्यमेवमुक्तमुत्तमोत्तमं स्तवं
पठन्स्मरन्ब्रुवन्नरो विशुद्धिमेति सन्ततम्।
हरे गुरौ सुभक्तिमाशु याति नान्यथा गतिं
विमोहनं हि देहिनां सुशङ्करस्य चिन्तनम्॥

अर्थ: उत्तममध्ये पनि उत्तम यो स्तोत्र जसले सधैँ पढ्छ, सम्झन्छ र भन्छ, ऊ सधैँ शुद्ध रहन्छ। उसले गुरु शिवमा छिट्टै राम्रो भक्ति पाउँछ र ऊ अरू बाटोमा भड्किँदैन, किनकि शङ्करको चिन्तनले प्राणीको मोह हटाउँछ।

शब्दार्थ: स्तव: स्तुति, स्तोत्र · विशुद्धि: शुद्धता · सन्ततम्: सधैँ · हर: शिव · गति: बाटो, उपाय · विमोहन: मोह हटाउने · देही: शरीरधारी प्राणी

श्लोक १५ · फलश्रुति

पूजावसानसमये दशवक्त्रगीतं
यः शम्भुपूजनपरं पठति प्रदोषे।
तस्य स्थिरां रथगजेन्द्रतुरङ्गयुक्तां
लक्ष्मीं सदैव सुमुखीं प्रददाति शम्भुः॥

अर्थ: जसले प्रदोषको बेला शिवपूजाको अन्त्यमा रावणले गाएको यो स्तोत्र पढ्छ, शिवले उसलाई रथ, हात्ती र घोडासहितको स्थिर र सधैँ प्रसन्न रहने लक्ष्मी, अर्थात् धन-सम्पत्ति दिनुहुन्छ।

शब्दार्थ: पूजावसान: पूजाको अन्त्य · दशवक्त्र: दस मुख भएका, रावण · प्रदोष: साँझको समय, विशेषगरी त्रयोदशीको साँझ · तुरङ्ग: घोडा · सुमुखी: प्रसन्न · शम्भु: शिव

यो PDF निःशुल्क हो, सबैसँग बाँड्नुहोस्।
upendradhamala.com.np/books/shiva-tandav-stotram